

Arthur Jauniaux, bezieler van een eigen socialistische artsenvereniging

Arthur Jauniaux en de medische beroepsverenigingen: een strijd om de controle over de artsen

Karel J. Van Acker, professor emeritus Kindergeneeskunde

Kort na hun ontstaan kwamen de mutualiteiten in conflict met de medische beroepsverenigingen. Om de aan de socialistische mutualiteiten verbonden artsen aan de controle van de bestaande beroepsverenigingen te onttrekken, werd in 1923 onder impuls van A. Jauniaux het Syndicat des Médecins Socialistes de Belgique opgericht. Deze vereniging werd een onderdeel van de Syndikale Kommissie die alle socialistische syndicaten groepeerde. In dit artikel wordt gepoogd een zicht te krijgen op de invloed die dit syndicaat heeft gehad op de verhoudingen tussen artsen en mutualiteiten en op de evolutie van de ziekteverzekering tijdens het interbellum.

Artsen en mutualiteiten tijdens het interbellum: een moeilijke verhouding

De artsen hebben de opgang van de mutualiteiten altijd met argwaan gevolgd omdat zij hierin een bedreiging van hun machtspositie zagen. Conflicten tussen beide kwamen dan ook regelmatig voor. Bij het begin van het interbellum hadden de artsen zich evenwel neergelegd bij het feit dat de mutualiteiten niet meer weg te denken waren en in zekere mate hadden ze zelfs de noodzaak ervan aanvaard. Dit betekende niet dat aan de conflicten een einde kwam: wat de artsen als beroepsbelangen zagen, bleven ze even krachtig verdedigen als voorheen, maar dat konden ze steeds moeilijker afdwingen. Na de Eerste Wereldoorlog hadden de mutualiteiten zich inderdaad steeds beter georganiseerd en hun werkterrein uitgebreid. Dit was in niet geringe mate te danken aan de toegenomen subsidiëring door de overheid, die onder meer door de regeringsdeelname van de socialisten in de hand werd gewerkt. Met de subsidiëring ging een verschuiving van de bevoegdheden van de primaire kassen, het laagste echelon in de mutualiteit, naar de federaties en de landsbonden gepaard; een beweging die reeds voor de

oorlog door de mutualiteiten om organisatorische redenen was ingezet en die het verst gevorderd was binnen de socialistische zuil.

De mutualiteiten vormden echter geen hecht front. Niet alleen verzetten veel primaire kassen zich tegen centralisatie, maar er was ook een grote rivaliteit tussen de verschillende zuilen. Samenwerkingsverbanden op lokaal, regionaal en zelfs nationaal vlak hielden daardoor meestal niet lang stand of waren niet zeer efficiënt. Bovendien was in de jaren '30 de macht van de patronale mutualiteiten, die een geduchte mededinger waren voor de 'klassieke' mutualiteiten, niet te onderschatten.

De belangen van de artsen werden behartigd door de beroepsverenigingen die sinds het einde van de 19e eeuw in alle min of meer belangrijke steden waren opgericht. Deze organisaties waren voor het overgrote deel verenigd in een koepel, de Fédération Médicale Belge (FMB, veel minder bekend als Algemeen Belgisch Geneesherenverbond, ABGV). Toen na de Eerste Wereldoorlog in verschillende steden ook Vlaamsvoelende artsenverenigingen werden opgericht, verenigden die zich vanaf 1922 in het Algemeen Vlaams Geneesherenverbond (AVGV). Dit laatste werd de tegenhanger van de FMB, hoewel het steeds beduidend kleiner bleef. Wanneer beroepsbelangen in het gedrang kwamen, werkten FMB en AVGV meestal samen en vanaf de jaren '30 werden beide verenigingen bij de onderhandelingen op nationaal niveau betrokken. Ook hier zou het verkeerd zijn van een gesloten front te spreken. Hoewel dit front er op bepaalde ogenblikken wel geweest is, liepen vooral tijdens het interbellum de belangen van de artsen daarvoor te sterk uiteen. Bovendien de communautaire problemen waren er immers de tegenstellingen tussen stads- en plattelandsartsen, specialisten en algemene practici, artsen die mutualiteitspatiënten verzorgden (en waarvan een deel de opvattingen van de mutualiteiten deelde) en artsen met een zogenaamde vrije Praxis. De belangen konden zelfs verschillen volgens de regio. De artsen stonden ook niet bepaald bekend voor hun discipline binnen de beroepsverenigingen.

De artsenverenigingen: een hinder voor de verwezenlijking van de socialistische visie op de geneeskunde

Onder diegenen die de evolutie van de ziekteverzekering tussen beide wereldoorlogen in grote mate mede bepaald hebben, moet aan socialistische zijde Arthur Jauniaux (1883-1949) vermeld worden. Als secretaris van de Fédération des Mutualités Socialistes du Centre en later als stichter, secretaris-generaal en voorzitter van het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteitsfederaties (NVSM)⁽¹⁾, trachtte hij de socialistische mutualiteiten uit te bouwen in de richting die hij als de juiste aanzag. Tijdens zijn langdurig senatorschap beïnvloedde hij ook in sterke mate de wetgeving op het gebied van de ziekteverzekering. Over de geneeskunde had hij zeer duidelijke opvattingen: zij moest ingepast worden in een algemeen gezondheidsbeleid waarbij preventieve gezondheidszorg en georganiseerde groepsgeneeskunde (sociale geneeskunde) van groot

belang waren. De groepsgeneeskunde zag hij het best gerealiseerd in de klinieken en poliklinieken zoals die vooral binnen de socialistische zuil bestonden. Hij was ook van mening dat staat en patronaat hun deel moesten bijdragen voor het in stand houden van de ziekteverzekering.

Deze opvattingen kwamen onvermijdelijk in aanvaring met die van de artsenverenigingen die er vooral een poging tot functionalisering van de artsen in zagen. Twee steeds terugkerende eisen van de artsen waartegen Jauniaux zich sterk verzette omdat ze niet in zijn beeld van de ziekteverzekering pasten, waren de vrijheid van artsenkeuze, vooral dan van de specialisten en de chirurgen in de (poli)klinieken, en de betaling per bezoek of prestatie in plaats van de forfaitaire betaling. Hij ergerde zich ook aan de wijdverspreide gewoonte van de artsenverenigingen om met de mutualiteiten alleen contracten af te sluiten die jaarlijks of halfjaarlijks konden opgezegd en opnieuw ter discussie gesteld worden. Maar wat hem het meest stoorde was dat, wanneer beroepsbelangen geacht werden ernstig in het gedrang te komen, ook een groot deel van de artsen die aan de socialistische mutualiteiten of hun (poli)klinieken verbonden waren, zich uiteindelijk schikten naar de richtlijnen van de plaatselijke artsenvereniging of van de FMB.

Hij zocht daarom naar een manier om op zijn minst de met de socialisten sympathiserende artsen onder controle te krijgen. Een eerste aanzet daartoe was zijn voorstel in 1920 om de studies in de geneeskunde en farmacie van arbeiderskinderen te laten bekostigen door een bijdrage van de socialistische mutualiteitsleden "*afin de pouvoir compter sur des médecins ou pharmaciens sortis de notre classe et attachés à notre classe*". Voor zover dit kon nagegaan worden, is dit voorstel nooit gerealiseerd.

De oplossing: een eigen beroepsvereniging?

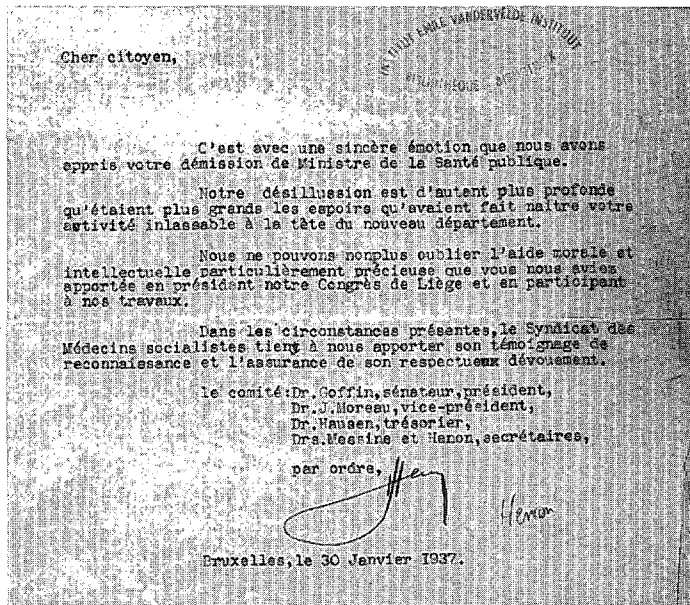
In 1923 besloot Jauniaux op een andere manier in te grijpen. Aanleiding hiertoe was een ernstig conflict tussen artsen en mutualiteiten in Brussel dat uitliep op een zorgenstaking en waaraan ook een aantal socialistische artsen deelnamen. De eisen van de artsenverenigingen waren van dien aard dat Jauniaux vreesde dat de mutualiteiten de controle over hun (poli)klinieken zouden verliezen. Met het doel de artsen aan de invloed van de FMB te onttrekken, stelde hij tijdens een bestuursvergadering van het NVSM voor een nieuwe artsenvereniging op te richten. Hierbij verwees hij enigszins ten onrechte naar een pas gevormde artsenvereniging in Antwerpen, Antwerpen's Geneeskundige Vereniging (AGV), die zich tegen de reeds lang bestaande Cercle Médical had opgesteld. Deze dissidentie had echter hoofdzakelijk een communautaire achtergrond: ze ving onder meer een aantal oud-activisten op die uit de Cercle waren gezet. Er moet wel gezegd worden dat enkele dissidenten onderdak gevonden hadden bij de socialistische mutualiteit die hiervan dankbaar gebruik maakte in haar machtsstrijd met de Cercle Médical. Tijdens de daaropvolgende jaren was de AGV echter even actief als de

Cercle bij het verdedigen van de beroepsbelangen.

Het was niet meteen duidelijk hoe de nieuwe vereniging er moest uitzien. Voor het NVSM moest het initiatief zeker uitgaan van de artsen en mocht de indruk niet gegeven worden dat de vereniging door de mutualiteiten was opgericht. Anderzijds moest de band met het NVSM sterk genoeg zijn om een controle toe te laten. Aanvankelijk wou men zich ook niet beperken tot socialistische artsen, maar wou men de vereniging openstellen voor alle artsen die zich akkoord konden verklaren met de doelstellingen zoals die in de statuten zouden vermeld worden. Jauniaux had daarbij vooral artsen van de neutrale mutualiteiten op het oog; patronale ziekenkassen kwamen expliciet niet in aanmerking. In de praktijk is de werving echter beperkt gebleven tot de artsen uit de eigen rangen. Of, zoals Jauniaux het later neerschreef: *“Le Syndicat des Médecins à l’origine était composé d’hommes qui se groupaient pour répondre aux attaques de la FMB contre nos cliniques et contre notre conception d’ensemble de la médecine sociale.”* Het werd een feitelijke, geen wettelijk erkende vereniging die de naam Syndicat des Médecins Socialistes de Belgique kreeg⁽²⁾.

De statuten werden rondgestuurd *“à tous les docteurs susceptibles de sympathiser”*, en waren vergezeld van een uitnodiging voor een eerste vergadering die door enkele artsen was ondertekend. Later werd echter duidelijk positie gekozen en werd het Syndicat een onderdeel van de Syndikale Kommissie van België die alle socialistische syndicaten verenigde. Dit blijkt uit een brief van Jauniaux aan minister Anseele in 1927. Vanaf dat jaar wordt het Syndicat vermeld in het jaarlijks financieel en moreel verslag van de Syndikale Kommissie naast de andere syndicale organisaties. Met zijn 30 tot 33 leden (alleen in 1935 worden 100 inschrijvingen vermeld) en één afgevaardigde stak het wel wat bleek af in dit gezelschap. Zoals de andere organisaties betaalde het lidgeld en droeg het bij aan 1 mei-fondsen en solidariteitsfondsen. Het Syndicat had geen ereleden en bezat geen eigen tijdschrift. Het was gevestigd in het Volkshuis in Brussel, hoewel ook een secretariaatsadres in Schaarbeek wordt vermeld.

Er zijn blijkbaar geen archieven van de vereniging bewaard gebleven; enige aanduidingen zijn te vinden in de notulen van de vergaderingen van het NVSM⁽³⁾. Er zijn geen ledenlijsten meer voorhanden, maar het staat vast dat een aantal artsen die een vooraanstaande rol speelden of zouden spelen in de socialistische beweging, er lid van waren: we vermelden slechts Jeanne-Emile Vandervelde en Numa Vlaeyen. De belangrijkste kernen lagen in Brussel en Luik (Seraing). Toen in 1937 de Nationale Paritaire Medisch-Mutualistische Commissie werd opgericht, kreeg het Syndicat zoals het AVGV één vertegenwoordiger toegewezen tegen zeven voor de FMB. Er zijn nog sporen van activiteit terug te vinden in september 1940 wanneer de verschillende mutualiteiten, de artsenverenigingen en het ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg op nationaal vlak de mogelijkheid van een eenheidsmutualiteit onderzoeken. Bij die gelegenheid eiste een socialistische afgevaardigde een aparte plaats op voor het Syndicat, naast FMB en AVGV. Na de stichting van het ABVV in 1945 wordt het Syndicat niet meer vermeld in de jaarverslagen. Het Syndicat bestond met zekerheid nog enige jaren na de Tweede

*Brief waarin het
Syndicat des
Médecins socialistes
zijn ontgoocheling uit
over het ontslag van
Emile Vandervelde als
minister van
Openbare
Gezondheid*

Wereldoorlog. In het curriculum vitae van N. Vlaeyen wordt vermeld dat hij in die periode lid was van de Raad van Bestuur.

In december 1936 hield het Syndicat een nationaal congres in Luik: er waren een 40-tal afgevaardigden. We weten niet of er voordien nog andere congressen hebben plaatsgevonden: wanneer men afgaat op de gegevens van de jaarverslagen van de Syndikale Kommissie, is dit niet het geval. Het erevoorzitterschap van dit congres werd waargenomen door E. Vandervelde, op dat ogenblik minister van Openbare Gezondheid, die bepaalde aspecten van zijn beleid toelichtte. De onderwerpen die door het congres behandeld werden, zoals de opname van niet-behoefte zieken in de openbare ziekenhuizen, en de besluiten die geformuleerd werden, doen sterk denken aan wat zich gewoonlijk op de congressen van de FMB afspeelde. Een vertegenwoordiger van de socialistische mutualiteiten bestempelde het congres als zeer bemoedigend. Toen Vandervelde een maand later zijn ontslag indiende als minister van Openbare Gezondheid, uitte het Syndicat in een brief zijn ontgoocheling hierover.

Bijzonderste doel: vrijwaren van de ideologie?

De vraag is natuurlijk hoe invloedrijk dit Syndicat geweest is, hoofdzakelijk tijdens het interbellum. Het feit dat politici zoals Jauniaux zich tijdens de debatten over de ziekteverzekering nu geruggensteund konden noemen door artsen, was niet onbelangrijk. Dat deze artsen deel uitmaakten van een socialistische structuur, in casu de Syndikale

Kommissie, gaf er nog een bijkomend gewicht aan. Omgekeerd was het nu gemakkelijker de socialistische opvattingen over de geneeskunde bij de leden van het Syndicat levend te houden. Men moet ook niet uit het oog verliezen dat het Syndicat erin geslaagd was zich naast FMB en AVGV te laten vertegenwoordigen in de Nationale Paritaire Commissie. Dit is echter nog niet hetzelfde als een tegengewicht vormen voor de FMB (en eventueel het AVGV): daarvoor was het aantal leden van het Syndicat te gering. De FMB moet in ieder geval niet onder de indruk geweest zijn want, naar aanleiding van een motie van het Syndicat in 1927 die - eigenaardig genoeg - de FMB ervan beschuldigde bepaalde financiële belangen van de artsen slecht te behartigen, werd deze groepering afgedaan als "*un certain syndicat dont l'existence s'est révélée par l'ordre du jour qu'il nous a envoyé*" en werd haar verweten de eendracht onder de artsen te verbreken. Een aanduiding van de wijze waarop men met behulp van het Syndicat trachtte te wegen op de ontwikkeling van de geneeskunde, vinden we bij het debat in de Wetgevende Kamers over de oprichting van de Orde van Geneesheren rond het midden van de jaren '30. Jauniaux was een fel tegenstander van het model van Orde dat door de minister werd voorgesteld en dat door de FMB geïnspireerd was. Hij vreesde vooral dat hierdoor dezelfde artsen die de FMB leidden, het ook in de Orde voor het zeggen zouden hebben. Tijdens de voorafgaande discussies in de commissie werden ondermeer artsen gehoord die duidelijk tot het Syndicat behoorden en die eveneens het voorstel van de minister afwezen. Blijkbaar kon hun tussenkomst en nadien die van Jauniaux in de Senaat niet verhinderen dat uiteindelijk het voorstel van de minister werd aanvaard en als wet werd goedgekeurd in 1938, zij het met enkele aanpassingen. Verdere tekenen van tussenkomst van het Syndicat hebben we niet gevonden, maar er moet opgemerkt worden dat de grote conflicten tussen artsen en mutualiteiten toen reeds over hun hoogtepunt heen waren.

Dat de controle van het NVSM over de artsen van het Syndicat ook niet waterdicht was, bewijst een gebeurtenis in 1937. Toen de afgevaardigden voor de pas door de regering opgerichte Nationale Paritaire Commissie moesten aangeduid worden, werd slechts schoorvoetend aanvaard dat, benevens afgevaardigden van het NVSM, ook een afgevaardigde van het Syndicat in deze commissie zou zetelen. De voorwaarde was wel dat hij steeds dezelfde houding zou aannemen als de vertegenwoordigers van het NVSM. Door minister Wauters werd één van de secretarissen van het Syndicat aangeduid, terwijl het NVSM een andere, volgens hen meer betrouwbare, kandidaat op het oog had. Dat het wantrouwen van het NVSM niet geheel onterecht was, bleek enige tijd nadien toen, tot grote verontwaardiging van Jauniaux, de afgevaardigde van het Syndicat zich van het NVSM distancieerde wanneer het forfaitair systeem en de vrije artsenuitvoering ter sprake kwamen.

Besluit

De krachtmeting tussen artsen en mutualiteiten tijdens het interbellum vertoonde talrijke aspecten. De oprichting door de socialistische zuil van een eigen artsenvereniging is er één van. Het belangrijkste doel ervan was met de steun van deze artsen de socialistische opvattingen over de ziekteverzekering te vrijwaren tijdens de publieke discussies hierover. In tegenstelling met andere ideologische artsengroeperingen, zoals de St.-Lukasverenigingen langs christelijke kant, was het Syndicat opgenomen in de structuren van een partij. Het aantal leden was waarschijnlijk te gering om de macht van de klassieke beroepsverenigingen ernstig in het gedrang te brengen. Omdat te weinig getuigenissen overgebleven zijn, is het echter op dit ogenblik niet mogelijk de invloed van het Syndicat op zijn juiste waarde te schatten.

- (1) Na zijn oprichting in 1913 veranderde de landsbond een aantal keren van naam: Nationale Vereniging van de *Federaties der Socialistische Mutualiteiten van België*, Nationaal Verbond der *Federaties van Socialistische Ziekenbonden*, Nationaal Verbond der *Federaties van Socialistische Mutualiteiten*, Nationaal Verbond van *Federaties van Syndicale en Socialistische Mutualiteiten van België*. Gemakkelijkheidshalve wordt hier de moderne benaming Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten gebruikt.
- (2) In de verdere tekst wordt de vereniging het Syndicat genoemd.
- (3) We danken ook Dokter R. Dierickx voor de toelichtingen die hij verschaftte.

Bronnen

- Acta non Verba. Commentaar op het Ordre du Jour du Syndicat des Médecins Socialistes de Belgique van 14.04.1927. In: *Annales Collegii Medici Antverpiensis*, mei 1927, p. 3.
- Amsab, Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten, 119.
- Amsab, Fédération des Mutualités Socialistes du Centre, 204.
- Amsab, Syndikale Kommissie van België. Zedelijke en geldelijke verslagen voor de jaren 1926 tot 1935.
- Archief Medische Kring Antwerpen, Documents concernant la Création d'un Ordre des Médecins en Belgique (uitgegeven door het Collège des Médecins de l'Agglomération Bruxelloise, 1935).
- Emile Vandervelde au Congrès National des médecins socialistes. In: *Le Peuple*, 15.12.1936, p. 4.
- Instituut E. Vandervelde Brussel, J. E. Vandervelde.